

Hezreti Pygamberimiziň türkmen egindeşleri we yslamyň ilkinji şehidi bolan türkmen zenany

Category: Goşular, Kitapcy, Nukdaýnazar, Sözler, Taryhy makalalar
написано kitapcy | 22 января, 2025

Hezreti Pygamberimiziň türkmen egindeşleri we yslamyň ilkinji şehidi bolan türkmen zenany

HEZRETI PYGAMBERIMIZIŇ TÜRK(MEN) EGINDEŞLERİ WE YSLAMYŇ ILKINJI ŞEHIDI BOLAN TÜRKMEN ZENANY

Häzir musulmanlaryň 100-den 20-si türki kowumlardyr. Şol sanda häzire çenli Pygamberimize (s.a.w) bagışlanyp ýazylan goşgularyň hem 100-sinden 80-i türki dilde ýazylan goşgulardyr. Pygamberimiziň (s.a.w) adyny çagalaryna iň köp goýýanam türki halklardyr.

(Türkmenlerde goýulýan Mämmet, Mommat, Hommat ýaly adam atlarynyň ählisi Muhammet diýen sözdendir -t.b.).

Şol sanda türkler öz esgerlerine Pygamberimiziň adyna ýanap "mehmetçik" diýýärler. Türki halklar Pygamberimizi (s.a.w) juda eýe görüp ýasadylar we kalplarynda ýusatdylar. Söýgüli Pygamberimiz (s.a.w) birnäçe halklar barada agzapdyr welin, eýse biz türkileri hem tanadymyka we tanatdymyka?

Ýanynda Süheýbi Rum (r.a) ýaly wizantiýaly, Selman Parsy (r.a) ýaly eýranly, Şuayıp (r.a) ýaly italiýaly, Bilal (r.a) ýaly efiopiýaly sahabalaryň bolandygyna görä, egindeşleriniň arasynda türkilerden hem bolany barmyka? Elbetde biz bar bolmazlygyndan ýitgi, ýa-da bar bolmagyndan bähbit gözläp bu soragy oýlap tapdygymyz däldir. Çünkü ol (s.a.w) "amaly terk edene asly peýda etmez" diýen, asly bilen öwünmegiň biderek zatdygyny adamzada öwreden Beýik ýolgörkezijidi. Hat-da öz gyzy-da şejeresinden artykmaçlyk görmändi.

Emma pygamber söygüsü süñňüne siňen halkymyza Pygamberimiziň (s.a.w) ýanynda özlerinden birileriniň bardygyny bilmekleri buýsanmaga sebäp bolup biler. Häzire çenli düýpli barlanmadık bu mesele babatda durup geçmegi müwessa bildik, taryhçylarymyzdan bolsa has anyk we düýpli ylmy işleri etmeklerini umyt edýärис. Dogrusy, hadysşynas alymlarymyzyň bu mesele boýunça anyk eden işleri ýok. Häzirlikçe biziň elimizde ýüzleý we jedelli birnäçe maglumatlar bar. Gelin, ol maglumatlaryň dellileri bilen birlikde üstünde durup geçeliň.

■ Türk(men)ler şaman dininden däldi

Hezreti Pygamberimiziň (s.a.w) döwründe Göktürk(men) döwleti bardy. Göktürkler Beýik Ýüpek ýolunyň ugrunda agalyk sürýärdiler. Eýran şasy Nowsirwan Adylyň aýaly Göktürk hakanynyň gyzydy. Olaryň ynanjy ýekehudaýlylykdy. Olar Allany "Uly Taňry" ýa-da "Gök Taňry" diýip atlandyrypdyrlar. Köpleriň pikir edişi ýaly şamanist däldiler. Şamanizm mongollaryň dinidi. Mongol ruhanylaryna "Şaman" diýilýär. Türkilerde bolsa "Kam" diýlipdir. Türkmenler konfisiçilik, buddizm, taoizm ýaly akymlara "myzmyz dinleri" diýip at dakypdyrlar. Taryhçylaryň hemmesi türkmenleriň ýeke-täk Taňra, ahyrete, hasaba, behiște we dowzaha ynanandyklaryny biragyzdan ykrar edýärler.

Ýogsa-da, buddizm, konfisiçilik, mejusylyk, şamanizm, maniheýizm... ýaly ýüzlerce ynançlaryň arasynda türk(men)ler nädip ýeke-täk Taňry ynanjy bilen yslama şeýle ýakyn bolup bildiler?

"Töwrata" salgyylanýanlar bir garaýydan ugur alyp, Hezreti Nuhuň oglı Ýafesiň bir oglunyň ady Türkdigini aýdýarlar. Ibni Haldun ýaly birnäçe alymlaryň aýtmagyna görä ähli türki kowumlaryň atasy-da şol adamdyr. "Türkleriň şejeresi" atly kitap hem bu garaýşa arka durýar:

"Hezreti Nuhdan Gara hana çenli türkler yslam ygtykadynadady. Gara handan soňra bozuldylar".

Oguz han Gara hanyň ogludyr we onuň hekaýaty-ga üns bererliklidir:

"Doglandan soñ üç günläp ejesini emmeýär. Ol muňa gynanan ejesiniň düýşüne girip "Ýeke-täk Ýaradana ynanýançaň seni emjek däldirin" diýýär.

Oguz netijede çagasya bolan söygüsinden ýaňa iman eden ejesini emmäge başlayár. Ýetginjek ýaşyna ýetende onuň gyzlara gabagynam galdyrmandygy we olary "butparazdyklary üçin halamandygy" rowaýat edilýär. Ol agasynyň butparazlykdan yüz öwren we gelşiksiz gyzyna öýlenýär. Munuň üçin kakasy bilenem tersleşýär we oňa garşıy uruşýar. Söweşleriň birinde kakasy wepat bolýar we tagta Oguz geçýär. Oguz han ýurdy adalat bilen dolandyrýar. Oguz hanyň ymgyr köp fazylatlaryndan söz açylýar welin, onuň ýa-ha pygamberden terbiye alan biri, ýada pygamber bolandygy çaklanylýar. Käbir çeşmeler onuň adynyň yzyna "rahmetullahi aleýh" sözünü goşýar.

■ Bilge Jahangir Oguz han

Onuň zamanasynda türkmenler ýeňişlerden ýeňişlere ganat baglaýar. Dünýäniň Ýuwaş okeandan Orta Ýer deňzine čenli aralygynda ýeke-täk agalyk ediji güýje öwrülýärler. Bütin bu aýratynlyklaryna "dünýä agalygy jümlesi goşulansoň, "Gurhanda" agzalýan Zülkarneýiniň Oguz handygy öňe sürülýär.

"Gurhanda" Zülkarneýiniň dünýäni doly eýelän birnäçe kişiden biridigi aýdylýar. Yörenleriniň birinde Uzak Gündogarda arassa kowuma duş gelýär we olary Äjit-mäjitleriň zulumyndan halas etmek üçin diwar gurdurýar. Hytaý diwary kosmosda görüp bolýan ýeke-täk adam zähmetiniň önümidir. Ol Oguz hanyň döwründe gurlupdyr. Hezreti Zülkarneýiniň garran çaglaryndaky bir ýörişinde Hezreti Ybraýym bilen duşuşyp ondan pata alandygy barada rowaýat bar. Resulallanyň (s.a.w) iki aýalyndan gelen bir rowaýatda pygamberimiz otyrka birden gaýgyly ýagdaýda dikeliп, gynanç bilen: "Şu wagt Zülkarneýiniň diwaryndan yüzük giňişliginde bir deşik açyldy" diýipdir. Eýsem Pygamberimizi näme gynandyryda? Aýdylan wagta gabat gelen bir taryhy hadysanyň bolup geçendigi welin mälimdir: Gündogar Göktürkleri Hytaý goşunu tarapyndan ýeňliše uçraýar. Mundan soňra Gündogaryň ýeke-täk uly güýjüne öwrülen Hytaýy diňe

türkmenleriň we yslam goşunlarynyň birigen goşunlary Talasda saklamagyň hötdesinden gelýärler.

Pygamberimiziň (s.a.e) käbir hadyslarynda "Kantura ogullarynyň bu ymmaty uzak wagtlap dolandyrjakdygy" aýdylýar. Bilnişi ýaly Hezreti Ybraýymyň Sara, Hajar we Kantura atly üç aýaly bolupdyr. Hajardan bolan ogly Ysmaýyly Arabystanda goýýar. Ysmaýyl ogullary (araplar) ol ýerde soñlugy bilen Nabtiler we Palmirana diýilýän güýcli döwletler gurupdyrlar. Saradan bolan Yshagyň ogly Ýakubyň 12 oglundan Ysraýyl ogullarynyň (ýewreýleriň) 12 taýpasy döreýär. Ysraýyllar ogullaryň Hezreti Musa bilen Müsüri terk edenlerinden soňra Palestinada Ysraýyl we Ýehuda atly iki döwlet gurandyklary, Hezreti Süleymanyň döwründe bolsa Ýemendäki Sebe döwletini düzümine birikdirendikleri mälimdir. Hezreti Ybraýymyň Kanturadan bolan ogullaryny bolsa Horasana ugradandygy rowaýat edilýär. Olaryň: "Beýleki çagalaryny öz ýanyňda saklap, näme üçin bizi alyslara ugradýarsyň?" diýip aglaşandyklary aýdylýar.

■ Kanturanyň çagalary

Hezreti Ybraýym olara ugradan ýurdy barada maglumat berýär we nähili hereket etmeliđigini öwredýär. Olara ýagmyr dogasyny öwredýär. Bularyň Horasana gitmekleriniň sebäbini Hezreti Ybraýymyň we Söýgülü Pygamberimiziň (s.a.w) ömür ýoly öwrenilende, olaryň haýsydyr bir ýere ilçe ugradanlarynda, onuň şol ýerden bolmagyna üns berendiklerini görmek bolýar. Şu nukdaýnazardan seredilende, Horasana giden ogullarynyň ejesiniň Orta Aziýaly bolaýmagy juda ähtimaldyr. Ybraýym pygamberiň ogullary gytçylyk we guraklyk wagtynda Horasana gelýärler. Olaryň dogasynyň ýagyş getirmegi "Han" yylan edilmeklerine we "ganlarynyň dökülmeginiň haram" edilmegine getirýär. Hakykatdanam türk(men) taryhyna seredenimizde, hanlaryň gany dökülmeyär, olar öldürilende gylyç ulyanymaýar. (Üns beriň: Hywa hany Mädemin han türkmenleriň üstüne goşun çekip geleninde türkmen ýigitlerinden Sahytnyýaz onuň kellesini kesendigi üçin türkmen kethudalaryndan mazaly käýinç eşidýändir. Maglumat üçin Atajan Taganyň "Saragt galasy"

romanyna seret, terj.belligi – H.T).

Hanlary ýaýyň kirişi bilen bogup öldürmek däp bolupdyr. Bu däp Göktürklerden soňra Seljuklylarda we Osmanlylarda hem dowam edipdir.

Hezreti Ybraýymyň b.e.önü 2000-nji ýyllarda ýaşandygyny göz öñünde tutanymyzda, dünýä taryhynda üç uly güýjüň: Ysmaýyl ogullarynyň, Ysraýyl ogullarynyň we türk(menleriň) üç şahadan ýaýrap dünýäde hökmürowanlyk süren döwri bolan b.e.önü 1500-1000-nji ýyllar aralygynda güýç deňagramlylygyny emele getirmegindenem düşünse bolýar.

Ynha, bu ýakynlyklar hem türk(men)leri Ysmaýyl ogullaryna we Ysraýyl ogullaryna golaý tutupdyr hem-de Hezreti Pygamberimiziň (s.a.w) ýekehudaýlyk ynanjyna eden çakylygyna taýýar ýagdaýa getiripdir.

■ Pygamberimiziň çykan jemgyýeti türk(men)lerden habarsyz däldi

Şol wagtyň kuwwatly döwletlerinden bolan Göktürkleri bilmeyän ýokdy. Hatda Pygamberimiziň agasy Ebu Talyp müşrikleriniň inisine berýän ezýetlerini ýazgarýan bir goşgusynda:

"Müşrikleriň Pygamber bilen bile tä... türk gapylaryna čenli çekiliп gitmeklerini talap edendikleri" barada ýazýar.

Şol bir wagtyň özünde arap şahyrlary gahrymançylykdan, mertlikden we gaýduwsyzlykdan söz açylanda hemise türk(men)leri nusga edip görkezipdirler. Olardan Hassan ibn Hanzala, Ews ibn Hajer, Şemmah ibn Zirar, Nabiga ibn Zübýany dagylary görkezmek bolar. Arabystana Eýranyň üsti bilen gul hökmünde ymgyr köп türk(meniň) aralaşandygy çak edilýär. Emma atlary araplaşandygy üçin olary anyklamak kyn düşýär.

■ Türk(men)lere degmäň...

Hadys çeşmelerinden Buharyda, Müslimde we Ebu Dawutda türk(men)ler bilen baglansykyly ençeme hadys bardygy mälimdir. Olardan iň bellisi arap-türk urşunyň boljakdygy we türkleriň Arabystany eýelejekdigi baradaky hadyslardyr. Ýene biri-de,

Pygamberimiziň (s.a.w) daşary syýasat barada aýdan wesýetidir:

"Size türkler degmese, siz türklere degmäň!"

Hezreti Pygamberimiziň bu sargydyny amal etmek bilen yslam goşunlary birnäçe gezek uly ýitgilere uçramakdan halas boldular.

Şeýle hem Demirazyk Arabystanda Tigr derýasyna golaý ýerleşen we Harb ogullary diýilýän düşnüsiz dilli, söweşeň taýpanyň bardygynadan söz açylýar. Bu taýpadan gelip çykan müsürlı alym Muhammet Harb Harbogullary taýpasynyň dillerini derñäp, olaryň türk(men) bolup çykaýmagynyň juda mümkindigini orta atýar.

■ Olar Bedir söweşiniň öňüsyrasy Pygamberimize (s.a.w) ilçi ugradypdylar

Abdylla ibn Mesut we Abdylla ibn Abbas Pygamberimiziň (s.a.w) Bedir söweşinde giren tegelek gupbaly çadyryndan söz açýarlar. 627-nji ýıldaky Hendek söweşinde Pygamberimize (s.a.w) gurulan çadyra "Kubbetüt Türkî" ("Türk çadyry") diýip at beripdirler. Bu çadyry guranlarynda Pygamberimiziň (s.a.w) özü-de işläpdir. Hatda Stambulyň eýelenjekdigi baradaky buşlugyny, Stambuly eýelän serkerdäniň we esgerleriň bu çadyryň saýasynda aýdypdyr. Şonuň bilen birlikde Hudeýbiye şertnamasy-da bu çadyrda baglaşylypdyr. Mekge eýelenmezden öň Ebu Sufýan bilenem bu çadyrda gepleşik geçirilýär.

Ybadatlaryna hem bu çadyrda dowam edipdirler. Şol sebäpli Ümmü Derda ýaly käbir sahabalaryň itikaf üçin (itikaf – Oraza aýynyň soňky 10 günlüğünde ybadat üçin gündelik işlerden çetleşmek) türk çadyryny gurandygy rowaýat edilýär. Bu çadyryň gurlan ýerinde hazır ýadygärlik hökmünde sahabalaryň öz eli bilen guran "Zübâb" metjidi bardyr.

Uhud söweşinden öň Tigr derýasynyň boýunda ýasaýan türk(men) taýpalarynyň ilbegi Bükdüz-Aman hanedanynyň Medinä gelip toparlaýyn musulman bolandyklary we bu çadyry hem ol gelenleriň arasyndan Medinede galan bir türkmeniň gurandygy rowaýat edilýär. Bu türkmen taýpasynyň Eýran bilen araçakde ýerleşmegi-de Pygamberimiziň (s.a.w) guran yslam döwletine

strategik artykmaçlyklary döredipdir.

■ Hezreti Hüseýiniň (r.a) we Pygamberimiziň (s.a.w) egindeşleriniň Horasana bolan gyzyklanmasy

Pygamberimiz (s.a.w) özünden soň sahabalaryna dünýäniň çar künjüne ýaýylmaklaryny we mümkün bolduguça her kimiň öz gelip çykan ýerine gitmeklerini, esasanam ýaşlary goldamaklaryny sargapdyr. Şu nukdaýnazardan seredeniňde Horasana edilen bir ýöriše 300 sahabanyň goşulmagy diýseň ünsi çekijidir. Olardan birigem hakyky ady undulyp Arslan baba ady bilen tanalýan sahabadır. Hatda Hezreti Hüseýin (r.a) Kerbelada daşy gabalanda emewi serkerdesinden Horasana gitmäge rugsat berilmegini iň soňky gezek haýyış edipdi. Onuň bu haýyışyna babasy bolan Pygamberimizden (s.a.w) alan bir yşaraty diýip düşünmek dogry bolsa gerek.

Ozanlaryň piri hasaplanýan Gorkut ata hut Medinä gelip Hezreti Ebu Bekir bilen duşuşyp, musulman bolupdyr.

Hezreti Omaryň döwründe Sasanylary we Wizantiýany agyr ýeňliše uçradan yslam goşunlaryna garşı Eýranyň küsgürmegi bilen käbir türk(men) taýpalaryl hüjüme geçýär. Serkerde Ahnef ibn Kaýs söweş üçin ejaza soraýar. Emma Hezreti Omar (r.a) şeýle emir ugradýar:

"Türklere degmäň. Käşgä olar bilen aramyzda otdan deňiz bolsady!"

Mugawyýanyň döwründe Ubeýdulla ibn Zyýadyň serkerdeligidäki goşunlar Türküstanyň jümmüslerine ýörişler gurnaýar. Muny eşiden Mugawyýadan hat gelýär:

"Ejeň seniň ýasyň tutsun! Dessine ýörişi goýbolsun et! Olara näme üçin degýäň? Walla Resulallanyň (s.a.w) "Türkler ýowşan oty bitýän ýere çenli agalyk etjekdirler" diýen sözünü eşdenler bar".

■ Ejesi türkmen üç gyz üç halyfa gelin bolýar

Hezreti Omaryň (r.a) döwründe Eýrandan ýesirler getirilýär.

Olaryň arasynda Nowşirwan Adylyň gyzlary-da bardy. Bu üç gyzyň ejesi Gündogaryň agalyk ediji güýji bolan Göktürk hakanynyň gyzydy. Hezreti Omar gyzlaryň kimligini anyklan badyna olara ýesir ýa gyrnak gözü bilen seredilmegine rugsat bermändir. Olary güýçli sahabalar bilen nikalaşdyrýar. Şähribanuny Hezreti Alynyň ogly Hezreti Hüseýine berýär. Bu nikadan meşhur ymam Zeýnelabidin dünýä inýär. Birini öz ogly Asyma alýar. Ol nikadan bolsa meşhur halyf Omar ibn Abdyleziz dünýä inipdir. Üçünjisini bolsa Hezreti Ebu Bekiriň ogly Muhammede berýär. Bu nikadan bolsa Selman Parsynyň elinde terbiýelenen meşhur akyldar Kasym ibn Muhammet dünýä inýär.

■ Türk(men) Sahabalar

Sahabalaryň arasynda türki kowumlardan gelip çykanlaryň bolandygy çak edilýär. Mysal üçin Ebu Bekräniň kakasy eýranly guldyr, ejesi bolsa asly türk(men) gul ekeni. Ebu Huzeýfaniň erkin guly Salim hem asly horasanly türkmen sahabadır. Salim "Gurhany" ýatdan labyzly okap bilyändigi üçin Hezreti Pygamberimiziň (s.a.w) öwgüsine mynasyp bolupdyr. Ol "Gurhany" şu dört kişiden öwreniň" diýilen sahabalaryň biridir. Medinä hijret eden toparyň arasynda, özem hut Hezreti Omar (r.a) ýaly beýik sahabalaryň bar bolan toparynda Pygamberimiz (r.a) Salimi ymam edip belläpdir.

Ol Hezreti Ebu Bekiriň (r.a) döwründe Müseyilemetül Kezzap atly ýalancy pygambersumaga garşıy alnyp barylan Ýemame söweşiniň baýdak göterijisidir. Munuň ýaly "Gurhan" hapyzy ýaralanaýmasyn diýip, baýdagы elinden aljak bolan sahabalara: "Eger bu gün baýdagы götermesem "Gurhan" jemagatynyň iñ betbagty men bolaryn!" diýip jogap berýär. Baýdagы ýatyrmak üçin edilen gazaply hüjümlerden ýaralar alsa-da dowamly "We ma Muhammedün Illa Resul..." (Muhammet diñe Allanyň resulydýr") diýen aýaty gaýtalapdyr. Ol soňky deminde-de bu aýaty okandygyny duýupdyrlar. Şehit bolanda 28 ýaşynda ekeni. Hezreti Omar (r.a) Salimi aýraty gowy görüpdir we hormatlapdyr. Halyflygynyň soňky ýyllarynda "Eger diri bolsady, halyflygy Salime galdyrmak islärdim" diýip ýygy-

ýygydan ony ýatlarmysyn. Hezreti Pygamber (s.a.w) Hezreti Salim üçin "Salim Alladan gorkar. Eger gorkusy bolmasa-da, ol Allaha bolan söýgüsinden ýaňa ýene-de günä iş etmezdi" diýipdir.

Habbab ibn Eret hem Kufä düşen türk(men)lerdendi. Ol Eýranyň üstünden gul edilip getirilipdi we Ümmü Enmar atly bir aýalyň hemayatkärliginde ýasaýardy. Demir ussaçylygy bilen meşgullanardy we gylyç ýasamakda ussatdy. Onuň musulman bolmagyna Hezreti Ebu Bekir sebäp bolýar. Gul wagtynda gören agyr sütemleriniň yzy arkasynda ömür boýy galypdyr. Hezreti Pygamberimiz (s.a.w) ýygy-ýygydan onuň dükanyna baryp, söhbet eder eken. Ol Hezreti Omaryň gyz doganyny we adamsyny "Gurhandan" okadypdyr. Soňra Hezreti Habbab (r.a) bilen Hezreti Omar (r.a) ýakyn garyndaş bolýar. Habbab (türk(men) sahaba) Hezreti Omaryň giýewi bolýar. Onuň Bedir söweşinde taktiki tilsimleri saýlap almakda uly goşandy bardyr. Ýalançy pygambersumaklara garşy söweşlere we Siriýanyň eýelenmegine gatnaşýar. 657-nji ýylда Kufede aradan çykýar.

Sahaba Şehr ibn Bazanyň (r.a) asly-da hemedanlydyr. Ol Eýranyň garamagyndaky ýesir türk(men)leriň hataryndaka uruş üçin Ýemene ugradylan kakasy bilen bilelikde kisranyň Hezreti Pygamberimizi (s.a.w) ele salmak üçin ugradan toparyna goşulyp Medinä gelýär. Pygamberimiziň bellän ilkinji häkimi bolan Amr ibn Şehr (r.a) Şehr ibn Bazanyň ogludyr. Ol ýalançy pygamber Eswedük Ansi tarapyndan şehit edilýär.

■ "Gündogar ýurdunuň Nury we Öňbaşçysy bolarsyň..."

Pygamberimiziň (s.a.w): "Sen Zülkarneýin aleýhyssalamyň gurduran şäherine gidersiň we kyýamat gününde Gündogar ýurdunyň nury we öňbaşçysy bolarsyň" diýendigi rowaýat edilen hem-de Türkmenistanda ýaşap Maryda jaýlanan sahaba Büreýde ibn Husaýbyň (r.a) hekaýaty-da diýseň täsindir. Ol Medinä hijret edip barýan Pygamberimiziň (s.a.w) janyна ýörite bellenen baýrak üçün kast etmäge çykan 70 kişiden biri bolup duran Hezreti Pygamberimiziň (s.a.w) süýji sözüne we güler yüzüne doňy çözülip, ýanyndakylar bilen bile musulman bolýar. Daň

ýagtylan badyna hem sellesini çözüp naýzanyň ujuna daňýar we "baýdak göterijiň bolmak isleyärin, ýa Resulalla!" diýýär. Şeýdibem ýokarda beýan edilen sözleri eşitmek bagtyna eýe bolýar. Ol yslamyň ilkinji baýdak göterijisidir. Haýbara hem ilkinji bolup ol girendir. Pygamberimiziň (s.a.w) ähli söweşlerine gatnaşypdyr we kätipligini edipdir. Hezreti Omaryň goşun serkerleriniň biri bolýar. Ilki Basra gidýär, soňam Merwe gelip ýerleşýär.

Sahabalardan kufeli bolup Kufede aradan çykan we Horasanyň häkimligini eden Abdyrahman ibn Ebzanyň, Basra sebitinde birnäçe wezipelerde işläp, şol ýerde-de aradan çykan Abdyrahman ibn Semuräniň hem aslynyň türk(men)digi çak edilýär.

■ "Küfüriň işini gaýtaran" yslamyň ilkinji zenan şehidi

Sümeýäniň asly türk(men)di. Gelîn, yslamyň ilkinji zenan şehidi, hakyky ady Pamyk bolan Sümmeýye barada durup geçeliň. Araplar tarapyndan Zandawertde (türkmenleriň ýasań Kaşgar sebitleri) ýesir alynan we gul hökmünde Mekgede Pygamberimiziň doganoglan agasy Ebu Jehile satylan Sümeýye asly ýemenli Ýasir bilen nikalaşdyrylýar. Yslamyň taryhy bilen baglanyşykly kitaplaryň ählisinde onuň nusgalyk imanyndan söz açylýar. Ebu Jehiliň guluka musulman bolan we Hezreti Pygambere (s.a.w) ynanan ilkinji musulmanlardan bolan Sümeýye ynanjy üçin adamsy Ýasir bilen birlikde "hojaýyny" Ebu Jehil tarapyndan zalymlık bilen öldürilýär. Bu aýylganç wagşylyga duçar bolup durka-da, imanyndan dänmedik Sümeýye ençeme asyr bări musulmanlaryň gözlerini ýasa dolduryp gelýän hasratly we nusgalyk hekaýatdyr.

Sümeýye yslamyň ilkinji zenan şehidi bolupdy we musulman halklar tarapyndan çäksiz sylag-hormata mynasyp bolupdy. Musulmanlar gyz çagalaryna onuň adyny goýupdyrlar. Ol yslam ýürtlarynda metjitolere ady dakylan görnükli zenan şahsyýetdir. Ýasir we Sümmeýe arap bolmandyklary üçin olara Mekgede hossar çykjak garyndaş ýokdy. Hut şonuň üçinem ejize ganym Ebu Jehil Pygamberimize (s.a.w) we oňa iman edenlere göz görkezmek üçin

bu iki hossarsyz biçärelere sütem edipdi. Olaram edil Hezreti Bilal (r.a) ýaly jebir-jepalara duçar edildiler we Bilaldan tapawutlylykda maşgalasy bilen bile şehit edildiler.

Pygamberimize (s.a.w) Sümeýýäniň şehit edilendigi barada habar gelip gowşan badyna, gözlerinden süzülip çykan gözýaş bilen bile mübärek dodaklarynyň arasyndan: "Indi küfürüň işi gaýtdy!" diýen söz çykýar...

Osman ARSLAN.

Taryhy makalalar